

Proměna sociální struktury Kamenné čtvrti

Transformation of the Social Structure of the Kamenná District

Sofie Pokorná*, Klára Francová

Vysoké učení technické v Brně, Ústav soudního inženýrství, Brno

Abstrakt

Článek popisuje vznik nouzových a dělnických kolonií ve městě Brně od počátku 20. let 20. století. Dále stručně seznamuje s historií Kamenné čtvrti a s jejími obyvateli od jejího vzniku přes 70.–90. léta 20. století až po současnost. Primárním cílem práce bylo zmapovat aktuální vzdělanost a profesní zastoupení v Kamenné čtvrti, což bylo vypracováno pomocí dotazníkového šetření po internetu i v terénu. Nově získaná data byla srovnána s daty průzkumu z roku 2019 a s axiomy z historie, které jsou o Kamenné čtvrti známy. Data z obou šetření byla srovnávána také s daty z celé České republiky a z Brna. Aktuální profesní složení pracujících v Kamenné čtvrti bylo srovnáváno s přízvisky, která Kamenná čtvrť získala v době svého vzniku (nouzová/dělnická kolonie) a v době obměny obyvatel v 70.–90. letech (čtvrť umělců a bohémů). V diskuzi jsou uvedena témata, která místní obyvatelé aktuálně řeší. Zjištění těchto témat vycházelo z již zmiňovaného kvantitativního výzkumu z roku 2023. Průzkum vzdělanosti a profesního složení byl dělán z důvodu hypotézy probíhající gentrifkace v Kamenné čtvrti. Tato hypotéza průzkumem nebyla vyvrácena, naopak výsledky průzkumu poukazují na možný průběh gentrifkace. K jejímu definitivnímu potvrzení bude však potřeba dalšího výzkumu.

Klíčová slova: Kamenná čtvrť, vzdělanost, zastoupení profesí, nouzové kolonie, Brno, gentrifkace.

Abstract

The article describes the emergence of emergency and workers' colonies in Brno from the early 1920s. It also briefly introduces the history of the Kamenná District and its inhabitants from its foundation through the 1970s–1990s to the current times. The main aim of the thesis was to map the educational and occupational representation in the Kamenná District, which was done through a questionnaire survey over the internet and in the field. The newly collected data was compared to the 2019 survey data and to the axioms of history that are known about the Kamenná District. Data from both surveys were also compared with data from the Czech Republic and Brno. The current occupational composition of the workers in the Kamenná District was compared to the nicknames that the Kamenná District was given at the time of its founding (shanty town/worker's colony) and at the time of population turnover in the 1970s–1990s (artists' and bohemians' quarter). The discussion includes topics that local residents are currently addressing. The identification of these topics was based on the aforementioned quantitative research from 2023. The survey of educational and occupational composition was done because of the hypothesis of ongoing gentrification in the Kamenná District. This hypothesis was not refuted by the survey; on the contrary, the survey results point to a possible progression of gentrification. However, further research will be needed to confirm it definitively.

Keywords: Kamenná district, education, representation of professions, shanty town, Brno, gentrification.

1. ÚVOD

1.1 Vznik dělnických kolonií v Brně

V návaznosti na průmyslovou revoluci (1760–1840) byly v Brně zakládány nové podniky, což generovalo nová pracovní místa. Ty nebylo možné zaplnit stávajícími občany města, a proto se do Brna přistěhovalo mnoho nových obyvatel. Vliv migrace i přirozený růst Brna vyžadoval celkové řešení bytové otázky – v roce 1919 nastala bytová krize, kdy v Brně chybělo 2 000 bytů. Město na tuto situaci

reagovalo výstavbou cca 10 000 domů v období První republiky. Jednalo se převážně o bytové domy, které skýtal asi 35 000 nových bytových jednotek. V tomto období se výrazným urbanistickým prvkem Brna staly funkcionalistické obytné soubory sídlištního charakteru, které měly řešit bytovou nouzi slabší ekonomické vrstvy obyvatel. Volných bytů bylo ve městě dost, avšak díky nové výstavbě byly i dělnické byty poměrně drahé. [1] Rodiny se dvěma příjmy si ale mohly běžně dovolit bydlet v nájmu v takovémto bytovém domě. V průběhu 20. let se, v důsledku přibližující se

Dodáno do redakce: 19. 5. 2023

Recenzní řízení: od 19. 5. 2023 do 25. 5. 2023

DOI: <http://dx.doi.org/10.13164/SI.2023.1.79>

**Korespondenční adresa: sofie.pokorna@vut.cz*

Tab. 1 Přehled dělnických kolonií existujících ve 30. letech 20. století v Brně [7].

Tab. 1 Overview of workers' colonies existing in Brno in the 1930s.

Lokalita	Vznik kolonie	Zřizena	Počet domů v r. 1929	Poznámky	Zánik kolonie	Počet domů dnes
Divišova kolonie	po roce 1925	vlastníky pozemků	154	Také Šanghaj		cca 170
Kamenná kolonie	1925	obyvateli	přes 100			cca 140
Písečník	1919	městem	84	v původním duchu kolonie se zachovala jen ulice Písečník (dříve Písečník + Lozibky)		cca 27
Podstránská	1928		62 (1933)			cca 100
V Chaloupkách	1928	městem			1946	
Na Hausberku	1928				1946	
Na Rybníčku	1927	obyvateli	60	také kolonie Planýrka	1940	
U Kostivárny	1925	obyvateli	42	také Černovičky		cca 50
Kolonie Na novém hřbitově	1925	městem	144 bytů	také Na Starém hřbitově	1945	
Polní	1930–1932	obyvateli	34	také baráková kolonie u Polní	1958	
Hálkova ulice	1750–1780		22	dnes Fibichova		cca 40
Resslova ulice	počátek 30. let	obyvateli		dnes Myslínova		cca 65
Na Úhelnách	v průběhu 30. let		26		1999	
U Olší	1932	městem	45			cca 42
Vagónová kolonie	mezi lety 1933–1939	městem	8	složená z vyřazených železničních vagonů	80. léta 20. století	
Kolonie Za Zahradou	1926	městem			1942	

hospodářské krize, v brněnských podnicích propouštělo nebo se zkracovaly úvazky, což mnoho rodin uvrhlo pod hranici bída. [2]

Reakcí na to se stal vznik nouzových kolonií, které byly ve větší míře budovány od poloviny 20. let. Ve snaze zamezit živelnému a neuspořádanému vzniku těchto dělnických kolonií schválil a financoval městský magistrát výstavbu kolonií v Husovicích a Komárově, to však nebylo kapacitně dostačující. Město také koupilo vyřazené železniční vagóny a umístilo je do stávajících kolonií, tyto vagóny měly sloužit jako dočasné ubytovny pro rodiny bez přístřeší. V roce 1927 je zaznamenán extrémní přírůstek 187 nově postavených nouzových obydlí. V roce 1929 tvořily tyto nouzové obydlí již několik souvislých celků a počet nouzových obydlí čítal zhruba 4,5 % z celkové obytné výstavby. Po roce 1935 začal růst dělnických kolonií opadat. Koncem První republiky bylo v Brně asi 20 nouzových kolonií. V těchto koloniích žilo přes 7 000 obyvatel v 1 100 domcích, dalších více než 500 obyvatel bydlelo v maringotkách, stájích, stodolách či kůlnách. Velikost a počet těchto kolonií se v průběhu 40. let značně měnil a některé, zejména ty se stabilnější zástavbou, se zachovaly dodnes. [1]

1.2 KAMENNÁ ČTVRŤ

1.2.1 Stručná historie

Kamenná kolonie vznikla na území městské šterkovny na Červeném kopci. Díky rozdělení lomu do etáží byla Kamenná kolonie přirozeně členěna na dvě části, na tzv. "Horní skalu" a "Dolní skalu." Pozemky, na nichž kolonie vznikala byly jak městské, tak soukromé, nepatřily však samotným obyvatelům.

Počátek výstavby je datován do roku 1925, kdy byl osídlen stávající dům č. 1 a v prostoru Dolní skaly se začalo stavět. Tato výstavba byla městem povolena. V průběhu roku 1928 se začalo stavět i v Horní skale, kde se však stavělo bez povolení. Povolení na tyto stavby bylo vydáváno zpětně. Výstavba vznikala na etapy dlouhé 7 měsíců až 3 roky. Obyvatelé museli zaplatit tzv. „roční uznatelné“, což byl poplatek za užívání obecního pozemku vždy do určitého roku a s možností odvolání i bez udání důvodů. Většina domů se stavěla v nejnútnejším vzorci „kuchyň + pokoj“ a materiál k výstavbě byl získáván převážně z bouraček – častým zdrojem byla v té době bouraná kolonie Na Rybníčku. V průběhu dalších let byly ke stávajícím stavbám budovány základní hygienické místnosti, hospodářské prostory či další ložnice. V roce 1927 byla v kolonii vybudována první vodovodní pumpa a ve 30. letech byla ve spodní části Kamenné čtvrti zavedena kanalizace. V tomto období soukromý pozemek v horní části přešel na jiného majitele, který zde povolil další výstavbu. Kolonie se tak významně rozrostla o domy rodin z kolonie Polní, která byla v té době rušena. Ve 40. letech bylo v Kamenné kolonii evidováno 132 nouzových domků. V 50. letech město intenzivně usilovalo o zrušení kolonie, proti kterému se vymezili komunisté. [3, 4, 5]

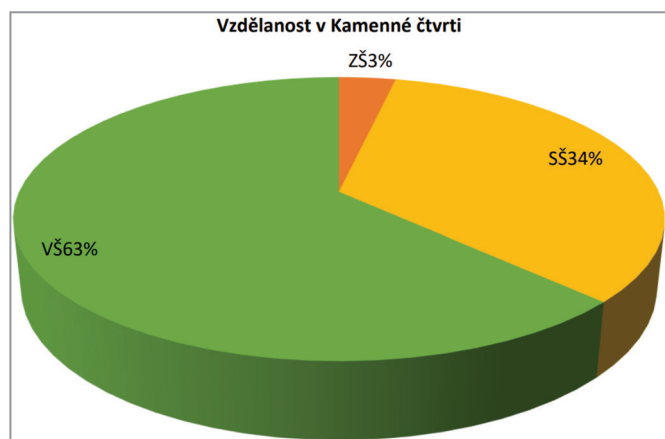
1.2.2 Obyvatelé Kamenné čtvrti

Prvními obyvateli byli velmi často dělníci pracující v nedalekých cihelnách Khona a Jílka s rodinami. Složení obyvatelstva z těchto převážně chudých dělníků a dělnic bylo proměněno až koncem 70. let, kdy se část původního obyvatelstva odstěhovalo na nová brněnská sídliště. Přirozeným tokem času zůstávající původní

obyvatelé stárli a vymírali. V tomto období je veřejností Kamenná čtvrť vnímána velmi negativně a její obyvatelé jako problémová a nepřizpůsobiví. Samotní obyvatelé svůj původ často vnímají jako stigma, které jim zhoršuje veřejné styky a možnosti ve vzdělávání i v pracovních příležitostech. Opakem je vyhrcožený „skalácký“ patriotismus, který se objevuje u výrazně menší části místní populace. [3]

V době 70. až 90. letch probíhala nová vlna osídlování Kamenné kolonie, kdy se do čtvrti stěhovali mladí bohémové, kteří byli nadšeni geniem loci. Z hlediska gentrifikace je možné je nazývat průkopníky. Z hlediska profesního se jednalo často o umělce, učitele či řemeslníky. Průkopníci odkoupili domy za nízké ceny, svá obydlí zrenovovali, založili zde rodiny a aktivně se podíleli na kulturním rozvoji lokality. Po tomto přerodu byla Kamenná čtvrť vnímána jako místo umělců a bohémů. S novými obyvateli přišly změny v podobě rekonstrukcí a přístaveb, na nichž se podepsal nový umělecký duch čtvrti. [8]

Dnešní obyvatelé se od dob, kdy obyvateli byli výlučně chudí lidé s dělnickými profesemi, velmi proměnili. Transformovala se, jak ekonomická situace, tak vkus, trendy a požadavky lidí k uspokojení potřeb bydlení. Přerod obyvatelstva z dělnických profesí, přes profese převážně umělecké, se proměnil do dnešní podoby, kdy by se dalo mluvit jako o nadprůměrně vzdělané lokalitě viz obr. 1 z roku 2019.

Obr. 1 Výsledek dotazníkového řízení na téma vzdělanost v Kamenné čtvrti z roku 2019. [6]

Fig. 1 Result of the questionnaire survey on education in the Kamenná district in 2019.

1.3 Gentrifikace

Slovo gentrifikace (anglicky gentrification) poprvé použila anglická socioložka Ruth Glass v roce 1964 ve své studii, která se týkala sociální proměny v původně industriální čtvrti Londýna (konkrétně Islington). V této studii bylo zachyceno stěhování nižší šlechty v průběhu 60. let 19. století z venkovských oblastí a periferií města do centra Londýna a postupně, ale masivní vyloučení původní dělnické třídy. Vystěhování starousedlíků bylo reakcí na ekonomický nátlak nově příchozích obyvatel. [11] Slovo vychází z anglického slova „gentry“, což by se dalo přeložit jako venkovská nebo nižší šlechta. [14]

Jde tedy o socio-kulturně-ekonomickou transformaci původně chudé či vyloučené lokality města v lokalitu lukrativní a drahou. V rámci tohoto jevu se postupně obměňuje obyvatelstvo lokality, vznikají nové služby a obchody, opravují a přestavují se nemovitosti a jejich hodnota v průběhu procesu stoupá. Především zvyšování

cen nájmu a nemovitostí má za následek vytlačování původního obyvatelstva a nahrazování lidmi z vyšších společenských vrstev. Postižení vlivem getrifikace jsou tedy jednoznačně lidé s omezeným ekonomickým příjmem. Jedná se především o chudé, migranty a starší občany v důchodovém věku. [12, 14]

Gentrifikaci je potřeba chápat, jako proces, nikoli jako finální stádium. Tento proces se odvíjí po jednotlivých fázích, které nemají jasné hranice a nelze vyhledat ani konec celkového jevu. Jde o sociologický jev, který můžeme sledovat a do jisté míry ovlivňovat, nemůžeme ale očekávat jeho vyvrcholení a ukončení. [13, 14]

1.4 Výzkumná hypotéza

Pozorováním změn v Kamenné čtvrti vyvstala otázka, zda v této původně nouzové kolonii neprobíhá již od konce 70. let gentrifikace. Vzhledem k výše řečenému je potřeba se zaměřit na 3 typy výzkumu – na proměnu složení obyvatelstva, kulturní transformaci lokality a na průzkum trhu s nemovitostmi. Vzhledem k obsáhlosti tématu byla práce rozdělena do několika etap. Současný článek odpovídá na výzkumnou otázku: „Jak se mění složení obyvatelstva v Kamenné čtvrti?“ Ukazatelem sociálních změn v Kamenné čtvrti byla zvolena vzdělanost a profese. V případě potvrzení hypotézy by se jednalo o jeden z ukazatelů gentrifikace.

2. MATERIÁLY A METODY

V rámci této práce bylo cílem získat data z kvantitativního průzkumu technikou dotazníkového šetření v Kamenné čtvrti. Dotazníky byly jednak rozeslány pomocí emailů a sociálních sítí sdružujících místní obyvatele a dále proběhl sběr pomocí papírové verze téhož dotazníku přímým oslovením místních obyvatel v terénu. Stežejní otázky dotazníku se tázaly na vzdělanost a profesi místních obyvatel, další dobrovolné otázky se ptali na pozitiva a negativa života v Kamenné čtvrti. Byla sumarizována také data o dosažení nejvyššího vzdělání v průběhu od roku 1950 do roku 2021 v České republice a celém Brně.

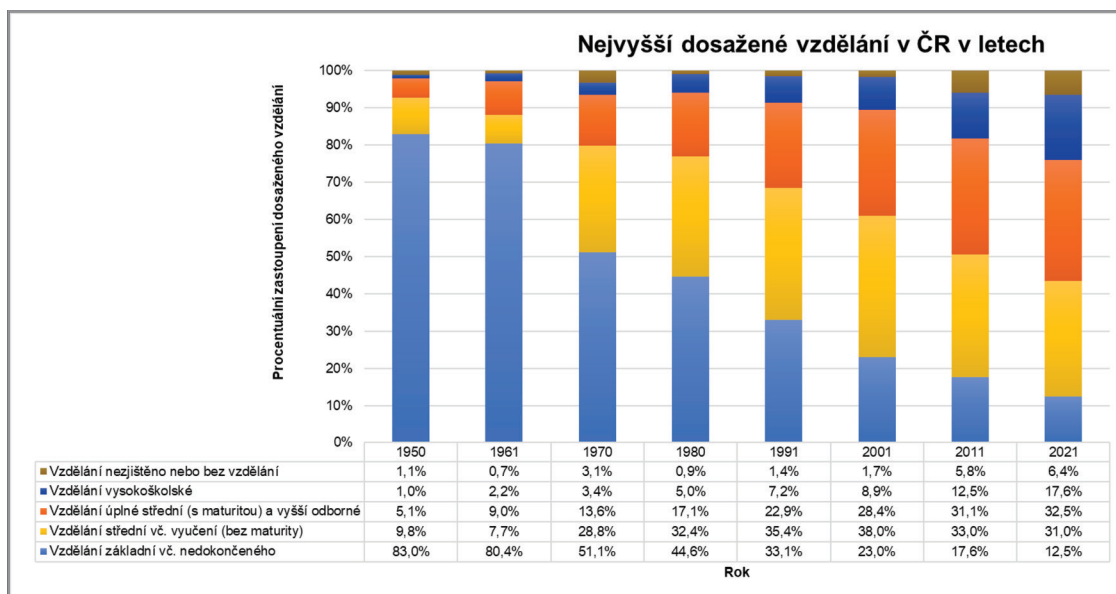
Data vzdělanosti a profesního zastoupení získána z dotazníkového šetření byla zpracována do grafů. Metodou komparace byla vzdělanost srovnána s širšími daty o zbytku republiky, s celým Brnem a se známými daty z průzkumu z roku 2019 v Kamenné čtvrti. Zařazení profesí do jednotlivých profesních skupin bylo zpracováno na základě metodiky Českého statistického úřadu. Otevřené výzkumné otázky zaměřené na vnímání pozitiv a negativ v Kamenné čtvrti byly využity pro diskusi a dále budou sloužit jako podklad pro budoucí průzkum.

3. VÝSLEDKY

3.1 Vzdělání

3.1.1 Vzdělanost v Českých zemích 1921–2021

Ačkoli povinná školní docházka byla v českých zemích zavedena již v roce 1774, bylo při sčítání lidu v roce 1921 zjištěno 2,5% negramotných občanů starších 5 let. Toto procento do roku 1930 pokleslo na 1,2%, přičemž šlo převážně o nejstarší osoby, které postupně vymíraly. Z této doby neexistují data o vzdělání obyvatelstva. Sčítání z roku 1950 však ukázalo, že věkové skupiny

Obr. 2 Nejvyšší ukončené vzdělání obyvatel českých zemí podle údajů sčítání lidu 1950–2021.

Fig. 2 Highest educational level of the Czech population according to the 1950–2021 Census of Population.

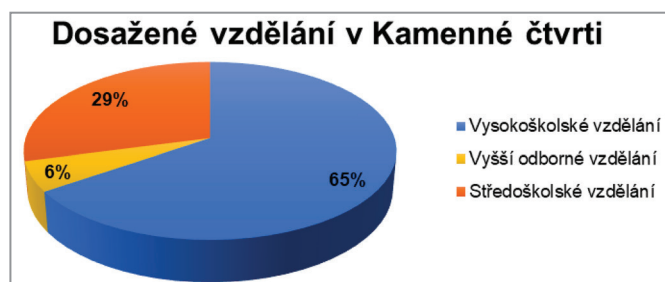
osob, které byly starší 15 let v době první republiky mělo vyšší než základní vzdělání pouze 5–7%. V období komunismu o vzdělávání dětí ve věku 14–15 let rozhodovali ředitelé škol na základě platných politických a třídních hledisek. [9] Na obr. 2 lze vidět progres v dosažení vzdělání v průběhu let od roku 1950 po rok 2021. V letech uvedených v tabulce (tedy 1950, 1961, 1970, 1980, 1991, 2001, 2011 a 2021) bylo vždy provedeno sčítání obyvatel a výsledky by tak měly mít maximální valenci vzhledem k počtu respondentů.

3.1.2 Výsledky průzkumu v Kamenné čtvrti

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 55 respondentů, což odpovídá více než 1/3 domů v Kamenné čtvrti. Dotazováno bylo 30 žen a 25 mužů, ve věku od 29 do 74 let. Věkový průměr všech dotázaných byl 44,7 let. Vzhledem k požadovanému zadání zastoupení profesí a dosaženého vzdělání, byli záměrně vyřazeni studenti a jedinci na rodičovské dovolené. U osob v důchodu, byla v dotazníku uváděna profese, kterou se živili před nástupem do důchodu, popř. kterou stále částečně vykonávají. Na základě dotazníkového šetření i pozorování lze konstatovat, že velká část obyvatel Kamenné čtvrti pracuje alespoň na částečný úvazek i v důchodovém věku.

3.1.3 Vzdělání

Žádný z respondentů neuvěd, jako nejvyšší dosažené vzdělání základní, 29% respondentů uvedlo středoškolské, 6% dotázaných

Obr. 3 Vzdělanost v Kamenné čtvrti v roce 2023.

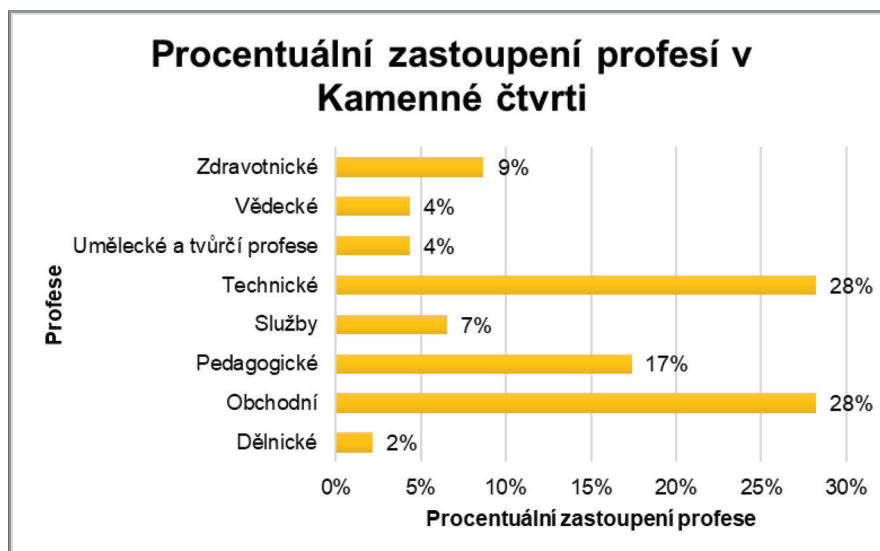
Fig. 3 Education in Kamenná district in 2023.

uvedlo vyšší odborné a 65% respondentů vysokoškolské vzdělání viz obr. 3. Z těchto výsledků lze vyčíst aktuální vysokou míru vzdělání v rámci Kamenné čtvrti.

3.2 Profese

Profese, jež se mezi dotázanými objevily, byly rozděleny do těchto skupin: dělnické, obchodní, pedagogické, služby, technické, umělecké a tvůrčí profese, vědecké a zdravotnické. Toto rozdělení proběhlo na základě metodiky uvedené Českým statistickým úřadem. Největší zastoupení bylo zjištěno v obchodním a technickém profesním odvětví a to shodně 28%, ve velmi hojném počtu bylo zjištěno zastoupení pedagogických profesí se 17%, dále zdravotnické s 9%. Ve službách pracuje 7% dotázaných. Dělnické profese vyšly s 2% zastoupení a skupina uměleckých a tvůrčích profesí byla zastoupena ze 4%, což byla jedna ze tří nejméně zastoupených profesních skupin v dotazníkovém šetření v Kamenné čtvrti. Vědecké profese dosáhly taktéž 4% zastoupení mezi respondenty.

Srovnání vzdělanosti a profesního složení může pomoci k orientačnímu zařazení současných obyvatel do sociální třídy. V roce 2019 proběhl výzkum, který vznikl na základě spolupráce Akademie věd, Českého rozhlasu a skupiny sociologů. Tento výzkum rozdělil českou společnost do sedmi tříd. Jedním z hlavních kritérií ve výzkumu byl příjem a majetek. [15] Otázky tohoto typu nebyly ze strategických důvodů v Kamenné čtvrti pokládány, a tak je možné současné obyvatele Kamenné čtvrti přibližně začlenit dle mezinárodně užívané klasifikace, která jednotlivé společenské vrstvy označuje písmeny. Toto dělení se odkazuje nejen k vykonávané profesi a majetku, ale současně také k nejvyššímu stupni dosaženého vzdělání. Dle tohoto řazení je Kamenná čtvrť aktuálně složena ze zástupců tzv. vyšší a vyšší střední třídy doplněné nižší střední třídou. Zástupci dělnické či spodní třídy se v Kamenné čtvrti dle výsledku šetření již nevyskytují. V profesním zastoupení vyšly 2% zařazené do dělnické profese, vzhledem k tomu že i tato profese byla kvalifikovaná a podmíněna středoškolským vzděláním, byla by dle použitého dělení řazena do nižší střední třídy.

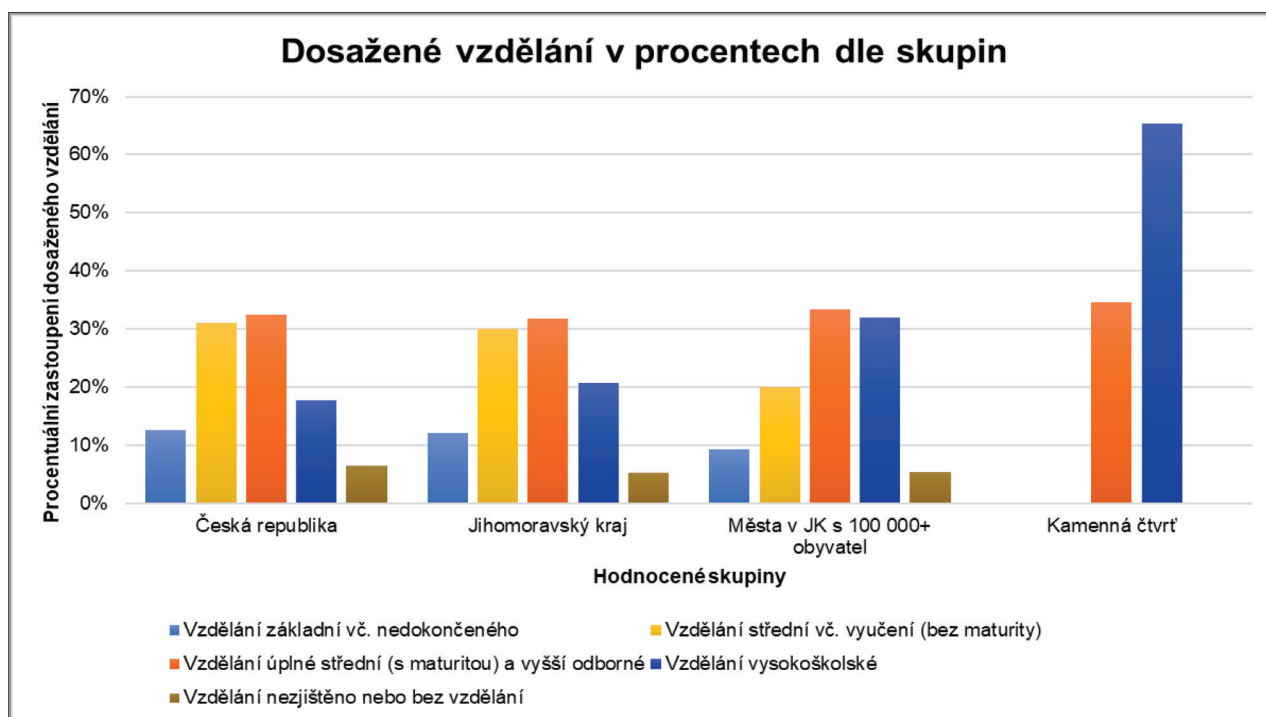
Obr. 4 Zastoupení profesí v Kamenné čtvrti v roce 2023.
Fig. 4 Profession representation in the Kamenná district in 2023.

4. DISKUSE

I když z let vzniku Kamenné čtvrti neexistují data, která by prozrazovala složení obyvatel, můžeme považovat za axiom, že se jednalo o dělnickou třídu, která dosahovala maximálně základního vzdělání. Negramotnost v této kolonii byla rozhodně vyšší než v běžných brněnských čtvrtích. V průběhu let se však vzdělání zvyšovalo, a dokonce i mezi lety 2019 a 2023 lze vidět malý posun. To důležité je však srovnání Kamenné čtvrti se zbytkem republiky či celého Brna. V tomto srovnání se aktuální vzdělanost v Kamenné čtvrti jeví, jako extrémně vysoká a ani v nejmenším

dnes neodpovídá původnímu dělnickému obyvatelstvu viz obr. 5. Počet respondentů se středoškolským vzděláním dosahuje výsledků velmi podobných, jako jediné město s počtem obyvatel nad 100 tisíc v Jihomoravském kraji, tedy Brno.

Z hlediska profesí je progres od dělnických profesí po současný stav také jasně patrný. Původní obyvatelé Kamenné kolonie byli dělníci nebo nezaměstnaní, v 80. a 90. letech byla tato lokalita považována za uměleckou. V aktuálním výzkumu jsou skupiny dělnických i uměleckých a tvůrčích profesí zcela odsunuty do pozadí. Dělnické profese byly zastoupeny pouze 2% dotázaných. Umělecké a tvůrčí profese byly zastoupeny ze 4%, což se jeví

Obr. 5 Srovnání vzdělanosti v ČR/Jihomoravském kraji/Městech v JK s obyvateli nad 100 tisíc (pouze město Brno)/Kamenné čtvrti 2021–2023.
Fig. 5 Education comparison in the Czech Republic/South Moravia/Cities in the SM with a population over 100,000 (only the city of Brno)/Kamenná district 2021–2023.

aktuálně za nízký výsledek. Pravdou ale je, že některé profese jsou velmi mezioborové a použité rozdělení nemůže zohledňovat všechny aspekty těchto prací. Příkladem lze nalézt hned několik, s vysvětlením ale nízkého počtu uměleckých a tvůrčích zaměstnání bude uveden příklad u oboru architektury – architektky a architekti jsou řazeni v technickém odvětví, ačkoliv je jejich práce vysoce tvůrčího charakteru.

V rámci šetření byly mimo jiné pokládány i otázky „Proč chci žít v Kamenné čtvrti“ a „Co mi v Kamenné čtvrti chybí“. V odpovědích na první zmíněnou otázku se často vyskytoval argument související s geniemi loci a s umístěním Kamenné kolonie v blízkosti centra města a přírody při zachování vesnického charakteru. Mnoho respondentů také zmiňovalo dobré sousedské vztahy, komunitní život a možnost samostatného pohybu dětí po lokalitě. V odpovědích na otázku „Co mi v Kamenné čtvrti chybí“ se nejčastěji vyskytoval argument týkající se absence kanalizace v Horní skale, špatného vodovodu v Dolní skale, nevyřešeného parkování a pohybu aut. Ve velké míře byl zmiňován i problém s nemožností vykoupit od města pozemky pod domy, malá frekvence spojů městské hromadné dopravy či absence obchodu se základními potravinami.

5. ZÁVĚR

Průzkum v Kamenné čtvrti ukázal extrémně velké zastoupení vysokoškolsky vzdělaných osob, a to 65%. Respondentů se středoškolským vzděláním bylo 29%, což se téměř shoduje s výsledky celorepublikovými a nejvíce se přibližuje výsledkům celého města Brna. Absence dotázaných se základním vzděláním či úplně bez vzdělání se v rámci srovnání s celorepublikovými výsledky vymyká. Výsledky průzkumu z letošního roku (2023) i z výzkumu z roku 2019 jasně ukazují na obměnu obyvatel v původně nouzové kolonii. Obyvatelé se základním vzděláním či úplně bez vzdělání byli vystřídáni obyvateli se středním a vysokoškolským vzděláním.

Stejný závěr plyne i z výsledků profesního složení v Kamenné čtvrti. Dělnické profese jsou zastoupeny jen ze 2%, což poukazuje na fakt, že mluvit v přítomném čase o Kamenné čtvrti jako o dělnické kolonii je již zcela mimo realitu. Umělecké a tvůrčí profese, které poukazují na období 70. až 90. let, jsou aktuálně zastoupeny ve výzkumné lokalitě pouze ze 4%. Jak bylo již zmiňováno výše, takto nízký podíl tohoto segmentu profesí může být způsoben použitým rozdělením, kde jsou mezioborové tvůrčí profese řazeny mezi technické apod. Zůstává tedy na návštěvnících samotných, jestli čtvrt' budou i nadále vnímat jako bohémskou a uměleckou. Genius loci je však v Kamenné čtvrti stále neopomenutelný.

Při propojení výsledků vzdělání a profesního složení obyvatel Kamenné čtvrti bylo možné přibližně začlenění místních obyvatel do společenských tříd. Vzhledem k dosaženému vzdělání a nutné kvalifikaci při práci, nebyli zástupci dělnické třídy v aktuálním složení Kamenné čtvrti vůbec zjištěni. Nejvyšší podíl si mezi sebe rozdělili zástupci vyšší a vyšší střední třídy, které doplňovali zástupci nižší střední třídy.

Změny v sociální struktuře Kamenné kolonie jsou nyní podloženy daty a poukazují na probíhající gentrifikaci. Gentrifikaci je však potřeba zkoumat z více úhlů, a proto je nutné pokračovat v těchto výzkumech a její průběh v Kamenné čtvrti potvrdit i například na základě trhu s nemovitostmi.

6. PODĚKOVÁNÍ

Průzkum byl zpracován za podpory Specifického vysokoškolského výzkumu MŠMT č.j. ÚSI-J-23-8373.

7. LITERATURA

- [1] KUČA, K. Brno: vývoj města, předměstí a připojených vesnic. Praha: Baset, 2000, 644 s. ISBN 80-862-2311-6
- [2] SVOBODA, P., ZAVADIL, Z. *Brněnský Písečník: místo, které nespolykal čas*. Brno: Národní památkový ústav, Metodické centrum moderní architektury v Brně, 2017, 44 s. ISBN 978-80-7480-099-3
- [3] BOCHOLÁŘ, T. *Způsob života dělnických rodin v brněnské Kamenné čtvrti*. Brno 1979. Diplomová práce. Katedra etnologie UJEP.
- [4] LAICHMAN, M. Brněnské nouzové kolonie za předmnichovské republiky, Brno: *Vlastivědný věstník moravský XIV*, 1959, s. 25–29.
- [5] SVOBODOVÁ, J. Brněnské obytné kolonie. Brno: *Brno v minulosti a dnes XV*, Archiv města brna. 381–462 s. ISBN 80-902931-5-8
- [6] POKORNÁ, S. Vliv specifické lokality na cenu rodinného domu: Brno – Kamenná kolonie. Brno, 2019. Diplomová práce. VUT v Brně, ÚSI.
- [7] POKORNÁ, S. Dělnické kolonie města Brna. In: *Sborník příspěvků konference Junior Forensic Science Brno 2022*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Ústav soudního inženýrství, 2022, s. 105–114. ISBN 978-80-214-6063-8.
- [8] ČEPELÁKOVÁ, J. *Slovesné projevy v nouzové dělnické kolonii Kamenná čtvrt' v Brně*. Brno, 1981. Diplomová práce. Katedra etnologie UJEP.
- [9] KUČERA, M. *Acta demographica ...: POPULACE ČESKÉ REPUBLIKY 1918–1991*. Str. 13. Praha: Česká demografická společnost, 1994. ISBN 80-901-6747-0
- [10] *Český statistický úřad* [online]. Praha: ČSÚ, 2019 [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: www.czso.cz
- [11] GLASS, R. Centre for Urban Studies report, MacGibbon & Kee. No. 3. London: University College, London. Centre for Urban Studies, 1964. OCLC 1618199.
- [12] SQUIRES, G. D. *From Redlining To Reinvestment*. Philadelphia: Temple University Press, 1992. ISBN 978-1-4399-0165-6
- [13] LEES, L., SLATER, T., WYLY, E. *Gentrification*. New York: Routledge, 2007. ISBN 9780415950374
- [14] POKORNÁ, S. Gentrifikace. In: *XIII. ročník odborné konference doktorandského studia*. Brno: VUT v Brně, ÚSI, 2021, s. 137–146. ISBN 978-80-214-5963-2
- [15] PROKOP, D., TABERY, P., BUCHTIK, M., DVOŘÁK, T., PILNÁČEK, M. *Rozdělení svobodou: česká společnost po 30 letech*. V Praze: Radioservis, 2019. ISBN 978-80-88286-08-0

Správná citace:

POKORNÁ, S., FRANCOVÁ, K. Proměna sociální struktury Kamenné čtvrti. *Soudní inženýrství*, 2023, 34(1), 79–84. DOI: <http://dx.doi.org/10.13164/SI.2023.1.79>. ISSN 1211-443X.